

Türkiye’de Eğitim Bilimleri Alanında Eylem Araştırması İçeren Doktora Tezlerinin İncelenmesi*

Buket Turhan Türkkan**, Ece Yolcu***, Tuğçe Karataş****

Makale Geliş Tarihi: 17.10.2018

Makale Kabul Tarihi:21.02.2019

DOI: 10.35675/befdergi.471731

Öz

Türkiye’de eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin incelenmesini amaçlayan bu çalışma betimsel bir araştırmadır. Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda, YÖK Tez Veri tabanında, 1998-2016 yılları arasında eğitim bilimleri alanına yönelik yapılan toplam 118 tezin eylem araştırması içerdiği belirlenmiştir. Ancak veri tabanında 28 tezin kullanımının ve yayınlanmasının kısıtlı olması nedeniyle araştırmada, eylem araştırması içeren, eğitim bilimleri alanında gerçekleştirilmiş ve erişime izinli 90 tez incelenmiştir. Verilerin analizi kapsamında, tümdengelimsel analiz yaklaşımı göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmanın bulgu ve sonuçları, yıla, üniversitelere, ana bilim dallarına, konuya, düzeye, uygulama süresine, uygulayıcıya, modele, yönteme, veri toplama araçlarına, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına ve uygulamanın pilot çalışması durumuna göre dağılımlarına yönelik boyutlar altında düzenlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Doktora tezi, eğitim bilimleri, eylem araştırması

Analysis of Doctoral Dissertations Including Action Research in the Field of Educational Sciences in Turkey

Abstract

This research which aims to examine doctoral dissertations including action research in the field of educational sciences in Turkey is a descriptive study. Document analysis method was used. In Council of Higher Education Thesis Database, it was determined that between the years of 1998-2016, there were 118 doctoral dissertations including action research. However, 28 of these dissertations were not covered by other reviews except for years and universities, as access was closed. So, permitted 90 dissertations in the field of educational sciences, including action research, was examined. Deductive approach was utilized within the analyses of the data. The findings and results of the research were organized under the dimensions of year, university, department, subject, level, duration of the implementation, implementer, model, method, data collection tool, validity and reliability study, and case of the pilot study.

Keywords: Doctoral dissertation, educational sciences, action research

* Bu çalışma 26. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur (20-23 Nisan 2017, Antalya, Türkiye).

** Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Adana, Türkiye, bturhan@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2528-4022

*** Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Adana, Türkiye, eduser@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4266-7957

**** Purdue University, Gifted Education Research and Resource Institute, Indiana, USA, tkaratas@purdue.edu, ORCID: 0000-0003-2526-6895

Kaynak Gösterme: Turhan-Türkkan, B., Yolcu, E. ve Karataş, T. (2019). Türkiye’de eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(28), 501-524. <https://doi.org/10.35675/befdergi.471731>

Giriş

Son yıllarda eylem araştırması yöntemi sıklıkla karşımıza çıkan, akademisyenler ve öğretmen araştırmacılar tarafından eğitimin çeşitli alanlarında hem sistematik ve bilimsel bilgi elde etmek hem de uygulamaları geliştirmek amacıyla yararlanılan bir yaklaşım olarak görülmektedir (Kuzu, 2009). Eylem araştırması, belirli bir durumu incelemek ve daha sonra uygulama, şartlar ve ortamları geliştirmeye yönelik bir plan tasarlamak ve bu planı gerçekleştirmek için araştırmacıya olanak sağlayan bir araştırma olarak tanımlanmaktadır (Craig, 2009). Eylem araştırmasının tanımına yönelik olarak, öğretmenlerin ve eğitim alanında çalışan bireylerin yaptıkları işi daha iyi anlamalarına, eğitim ve öğretimde iyileşmelerin sağlanmasına ve uygulamada karşılaşılan sorunları sistematik bir biçimde çözmelerine yardımcı olmaya ilişkin görüşler de bulunmaktadır (Aksoy, 2003). Bu doğrultuda, eylem araştırması, bir araştırma stratejisinin yanında bir reform uygulaması olarak da görülmektedir (Greenwood & Levin, 2007). Bu açıklamalardan yola çıkılarak, eylem araştırmalarının eğitim alanında iyileştirme ve geliştirmeyi sağlamak açısından önem taşıdığı söylenebilir.

Az sayıda değişkeni ilişkilendirerek genel açıklamalara ulaşma beklentisi taşıyan deneysel ve nicel araştırmadan farklı olarak, eylem araştırması, herhangi bir sosyal bağlamda yer alan karmaşık dinamikleri birbirine bağlamayı amaçlar ve bu sosyal bağlamlardan biri de eğitim kurumlarıdır (Stringer, 2014). Benzer şekilde, eylem araştırmasının eylem ve yansıtma yoluyla öğrenmeyi içerdiği, bu doğrultuda bir dizi bağlamda gerçekleştirildiği ve bu bağlamlardan birinin de eğitim alanı olduğu belirtilmektedir (McNiff, 2013). Eylem araştırması, önemli örgütsel, toplumsal ve sosyal konuları, bu konuları deneyimleyen kişilerle ele alma amacıyla teori ile eylemi bütünlükten yaklaşımlar ailesi olarak ele alınmaktadır (Coghlan ve Brannick, 2014). Eylem araştırması, araştırılan durum ile doğrudan ilgili olan kişiler tarafından gerçekleştirilir (Altrichter, Feldman, Posch ve Somekh, 2008). Yani, eylem araştırması, paydaşlar “için” değil, paydaşlar “ile” yapmayı merkeze alır (Greenwood ve Levin, 2007). Bu doğrultuda, eylem araştırmalarında araştırmacı ve uygulayıcıların iş birliği içerisinde “birlikte” çalışmaları önem kazanmaktadır.

‘Eylem araştırması’ terimi iki kelime içermektedir: ‘eylem’ ve ‘araştırma’; burada, eylem araştırmasının ‘eylemi’ ne yapıldığına atıfta bulunurken, eylem araştırmasının ‘araştırması’ ne yapıldığının nasıl tespit edildiğine atıfta bulunur (McNiff, 2013). Eylem araştırması eyleme dair araştırmadır ve teori ile eylem arasında bir ayrım öne sürmez; dolayısıyla eylem araştırmacıları için zorlayıcı olan, bilgiye teoriyi katmak amacıyla hem eylemin oluşmasını sağlamak hem de eylemden geride durarak eylem gerçekleşirken üzerinde düşünmektir (Coghlan ve Brannick, 2014). Eylem araştırması eylem ve yansıtmayı sıkı sıkıya birleştirmeye, ilişkilendirmeye ve yüzleştirmeye, kişinin eylemlerini geliştirmek amacıyla kişinin bilinçli ve bilinçsiz şekilde yaptıklarını düşünmeye ve kişinin bilgisini geliştirmek amacıyla yansıtan bir biçimde hareket etmeye dair devam eden çaba olarak nitelendirilir (Altrichter, Feldman, Posch ve Somekh, 2008). Eylem araştırmasının eylem yönü uygulamayı iyileştirmekle ilgilidir;

araştırma yönü uygulama hakkında bilgi yaratma ile ilgilidir ve oluşturulan bilgi uygulamaya dair bilgidir (McNiff ve Whitehead, 2010). Bu bağlamda, eylem araştırmasının uygulamaya dönük bir çalışma olduğu ve bu uygulamaya yönelik araştırma doğrultusunda yansıtıcı düşünmenin işe koşulduğu söylenebilir.

İyi bir eylem araştırması evrimsel ve gelişimsel bir süreç içinde, bireyler soruşturma becerilerini öğrendikçe, soruşturma toplulukları geliştikçe, konuların anlaşılması derinleştikçe ve uygulama büyüdükçe ve değişimleri getirdikçe zaman içinde ortaya çıkar (Reason, 2006). Eylem araştırması, organizasyon veya topluluk üyelerinin belirli bir problemlerle durumu ele almak üzere gerçekleştirmiş olduğu, gerçekleştirmekte olduğu veya gerçekleştirmek istediği bazı eylemlere veya eylemler döngüsüne yöneliktir (Herr ve Anderson, 2015). Bu döngüler ise, eylemi planlama, planı eyleme geçirme, veri toplama ve çözümlenme, yansıtma süreçlerinden oluşmaktadır (Kuzu, 2009, s.427). Eylem araştırmasının çeşitli şekilleri mevcut olduğundan uygulayıcılar eylemlerini bildirmek için bir veya birkaç yöntem seçebilirler ve sonuç olarak, 'saf' bir eylem araştırmacısını, yani sadece belirli bir yöntemi izleyen birini tanımlamak zor olabilir (Dickens ve Watkins, 1999). Eylem araştırmasının döngüsel yapısı eylem planlarının esnek olmasını ve soruna çözüm üretmeyi dikkate alır; eylem araştırması katılımcıları belirli bir duruma dair az bir bilgiyle başlarlar ve kendi eylemlerini düşünürken durumu gözlemlemek, anlamak ve nihayetinde değiştirmek ya da geliştirmek için işbirlikçi bir şekilde çalışırlar ve bu doğrultuda, durum ve çevresel koşullar araştırmanın yönünü belirler (Dickens ve Watkins, 1999). Bu açıklamalardan yola çıkılarak, eylem araştırmasının, belirlenen soruna yönelik uygulanan çözüm çabalarının sorunu ortadan kaldırıncaya dek devam ettiği ve bu süreçte eylem araştırmacısının şartlar doğrultusunda esnek bir şekilde ilerleyebildiği söylenebilir.

Eylem araştırması, uygulamalarının etkinliğini artırmak amacıyla olaylara, durumlara ve problemlere dair anlayışlarını iyileştirmek isteyen uygulayıcılar tarafından gerçekleştirilir (McKernan, 1996). Eylem araştırmasına yönelik olarak otuz yıldan fazla süredir, deneyim, fırsat ve destek sağlandığında öğretmenlerin bunu başarılı bir şekilde yapabildiğini ve kayda değer sonuçlar elde edebildiklerini göstermiştir (Altrichter, Feldman, Posch ve Somekh, 2008). Eylem araştırmasının temel faydaları uygulamanın, uygulama anlayışının ve uygulamanın gerçekleştiği durumun iyileşmesidir (Zuber-Skerritt, 1992). Eylem araştırması gerçekleştiren uygulayıcılar, uygulamalarında karşılaştıkları sorunlarla başa çıkarken kendilerinin güçlü ve zayıf yönlerini fark ederek, güçlü yönlerinden daha fazla yararlanmayı ve zayıf yönlerini ise çeşitli stratejilerle geliştirme yoluna giderler (Kuzu, 2009). Eylem araştırmasından elde edilen sonuçlar ve anlayışlar sadece alanda bilginin ilerlemesi için teorik öneme sahip değildir aynı zamanda araştırma süreci sırasında ve sonrasında pratik iyileştirmelere götürür (Zuber-Skerritt, 1992). Bu bağlamda, eylem araştırmalarının hem bilgi üretilmesine hem de uygulamaların iyileştirilmesine yönelik katkılar sağladığı söylenebilir. Burada önemli olan bir başka konu ise, araştırmalardan elde edilen sonuçların yaygınlaştırılması ve farklı eğitim

uygulamalarına yansıtılmasına yönelik gereksinimdir. Eylem araştırmaları doğrultusunda elde edilen sonuçların eğitim uygulamalarına etkin bir şekilde yansıtılması için ise, alandaki çalışmaların bilimsel ölçütler dahilinde nitelikli olması gerekmektedir. Bu doğrultuda, eylem araştırması yapan bireylere yol göstermesi bakımından, alanda yapılmış eylem araştırması içeren çalışmaların incelenmesi önem taşımaktadır.

Eğitim alanında yapılan çalışma eğilimlerine yönelik araştırma sonuçları incelendiğinde, eylem araştırması çalışmalarının diğer yöntemlere göre sayıca az olduğu görülmektedir. Rehberlik ve psikolojik danışma alanında 2007-2011 yılları arasında yapılan 224 makale içinde iki eylem araştırması çalışmasının gerçekleştirildiği (Seçer, Ay, Ozan ve Yılmaz, 2014); eğitim teknolojisi alanında 1998-2008 yılları arasında incelenen 24 nitel araştırma içeren doktora tezinde bir eylem araştırması çalışmasının yer aldığı (Şimşek, Özdamar, Becit, Kılıçer, Akbulut ve Yıldırım, 2008); eğitim teknolojisi alanında 2000-2007 yılları arasında incelenen 259 yüksek lisans tezinde iki eylem araştırması çalışmasının yapıldığı (Şimşek, Özdamar, Uysal, Kobak, Berk, Kılıçer ve Çiğdem, 2009) belirlenmiştir. Bununla birlikte, eğitim programları ve öğretim alanında uluslararası bir dergide 2002-2015 yılları arasında yayınlanan 334 makalede iki eylem araştırması çalışmasının yer aldığı (Yeşilpınar Uyar, 2017); 2007-2011 yılları arasında eğitim programları ve öğretim alanında yayınlanan 340 makalede bir eylem araştırması çalışmasının yer aldığı (Ozan ve Köse, 2014) belirlenmiştir. Ayrıca, fen eğitimi alanında yapılan 114 yüksek lisans ve doktora tezinde iki eylem araştırması çalışmasının yer aldığı (Ergün ve Çelik, 2011); fen eğitimi alanında yayınlanan 59 Türkçe makalede iki eylem araştırması çalışmasının yer aldığı (Güven, 2014); bilimin doğasına yönelik 2013 yılı ve sonrasında yapılan 36 lisansüstü tez içinde bir eylem araştırması çalışmasının yer aldığı (Ayvacı ve Akdemir, 2017) görülmüştür. Son olarak, bir üniversitenin ilköğretim bölümünde 2006-2013 yılları arasında yapılan 47 yüksek lisans tezinde bir eylem araştırması çalışmasının yer aldığı (Ergun ve Cilingir, 2013); 2005-2012 yılları arasında ilköğretim düzeyinde Türkçe öğretimine yönelik yapılan 97 lisansüstü tezde dört doktora tezinin eylem araştırmasına yönelik olduğu (Öztürk ve Müdar, 2013); ulusal bir dergide 2011-2015 yılları arasında yayınlanan makaleler kapsamında çok az eylem araştırması çalışmasına rastlandığı (Dinçer ve Doğanay, 2016) ve eğitim bilimleri alanında 2003-2007 yılları arasında yapılan doktora tezleri içinde beş eylem araştırması çalışmasının yer aldığı (Karadağ, 2010) belirtilmektedir. Görüldüğü üzere, araştırma eğilimlerinin belirlenmeye çalışıldığı bu çalışmalarda eylem araştırmalarının sayıca az olduğu ve farklı alanlara yönelik çalışmaların yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda, eylem araştırmalarının hangi alanlarda, hangi yöntem ve araçlar kullanılarak, hangi uygulamalar yoluyla gerçekleştirildiğini ortaya koymak adına, eğitim alanındaki tüm çalışmaları incelemenin bütünü görmek açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, eylem araştırmasına yönelik doktora tezlerinde sürecin daha ayrıntılı ve kapsamlı olarak açıklanacağı düşüncesiyle, eylem araştırması içeren doktora tezlerinin incelenmesinin, ileride yapılacak eylem araştırması çalışmalarına yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Bu

doğrultuda araştırmanın genel amacı, “Türkiye’de eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin incelenmesi” olarak belirlenmiştir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıda verilen araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- Türkiye’de eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin yıl, üniversite, bölüm, konu, uygulama süresi ve uygulayıcı açısından nasıl bir dağılım göstermektedir?
- Türkiye’de eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinde yöntem kapsamında yer alan katılımcılar, örnekleme yöntemi, veri toplama araçları, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları doğrultusunda neler yapılmıştır?

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, verilerin analizi ve geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları başlıkları altında bilgiler sunulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Türkiye’de eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin incelenmesini amaçlayan bu çalışma betimsel bir araştırmadır. Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Verilerin Analizi

Araştırmanın veri toplama sürecinde, doküman incelemesi yöntemine başvurulmuştur. Doküman incelemesi, üzerinde araştırma yapılan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren materyallerin analiz edilmesini içermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu araştırmada YÖK Tez Veri Tabanı’nda, 1998-2016 yılları arasında eğitim bilimleri alanına yönelik eylem araştırması ile yapılan toplam 118 tez doküman olarak kabul edilmiş ancak veri tabanında 28 tezin kullanımının ve yayınlanmasının kısıtlı olması nedeniyle 90 erişime açık teze ulaşılabilmektedir. Bu doğrultuda, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişime açık 90 doktora tezine yönelik dosyalar elektronik ortamda toplanmıştır.

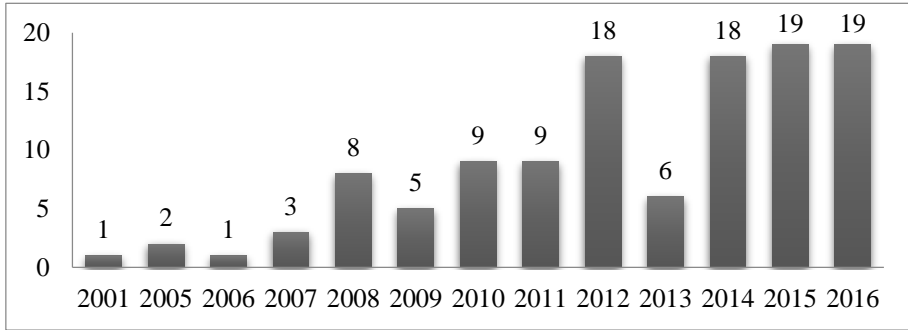
Verilerin analizi kapsamında, tümdengelimsel analiz yaklaşımı göz önünde bulundurulmuştur. Tümdengelimsel analiz doğrultusunda, analize başlamadan önce incelenecek boyutlar alan yazındaki çalışmalar incelenerek oluşturulmuştur (Hazır Bıkmaç, Aksoy, Tatar ve Atak Altinyüzük, 2013; Tatar, Kağızmanlı ve Akkaya, 2013; Aldemir ve Tatar, 2014; Lin, Lin ve Tsai, 2014; Selçuk, Palancı, Kandemir ve Dündar, 2014; Yeşilpınar Uyar, 2017). Bu doğrultuda, yıl, üniversite, anabilim dalı, konu, düzey, uygulama süresi, uygulayıcı, model, yöntem, örnekleme yöntemi, veri toplama araçları, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ve pilot çalışma yapılma durumu olmak üzere 13 boyut oluşturulmuş ve tezler bu boyutlara göre incelenmiştir.

Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları kapsamında uzman incelemesi çalışmasının iç geçerlik ve güvenilirliği sağlamanın bir yolu olduğu belirtilmektedir (Merriam, 1995). Bu doğrultuda araştırmada geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları kapsamında, uzman incelemesi yapılmıştır. Bu bağlamda tüm veriler, iki araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Birbiriyle uyumayan kodlar üzerinde üç araştırmacı bir araya gelerek görüş birliğine varmışlar ve verilerin analizine yönelik süreç tamamlanmıştır. Bununla birlikte, dış geçerliği sağlamak için, bulgular kapsamında bazı bölümlerde, incelenen tez çalışmalarından doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgular, yıla, üniversitelere, ana bilim dallarına, konuya, düzeye, uygulama süresine, uygulayıcıya, modele, yönetime, örnekleme yöntemine, veri toplama araçlarına, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına ve uygulamanın pilot çalışması durumuna göre dağılımlarına yönelik boyutlar altında düzenlenmiştir.

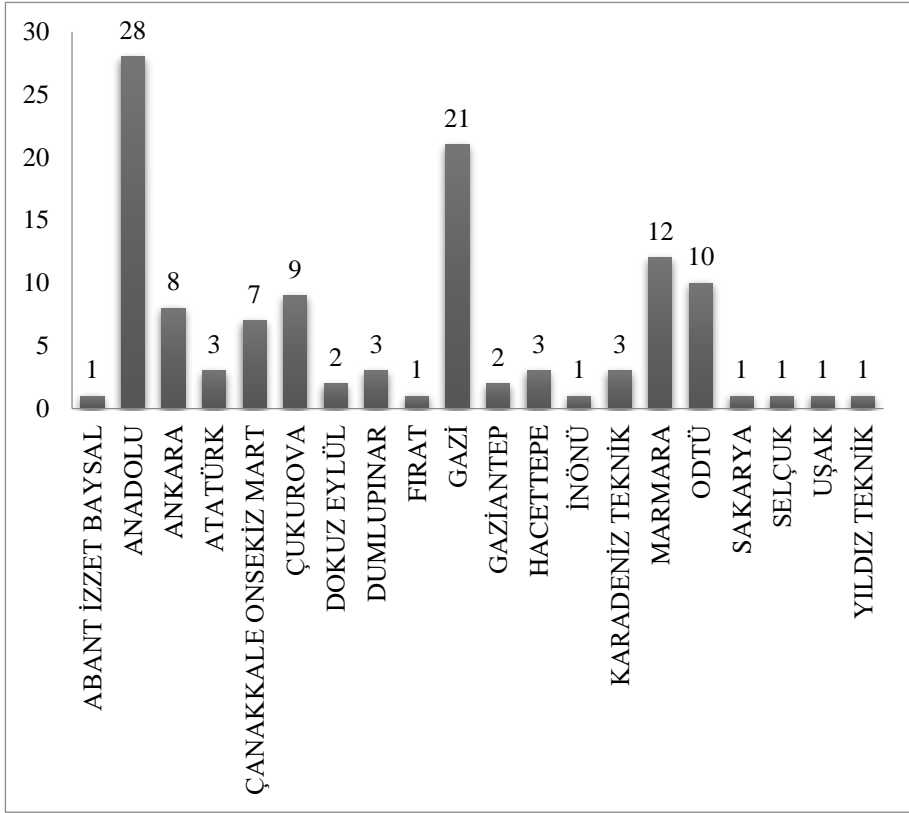
Eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin yıllara göre dağılımı Şekil 1’de gösterilmiştir. Yıllara göre dağılımda 118 tez ele alınmıştır.

Şekil 1. Yıllara göre dağılım

Şekil 1’de görüldüğü üzere, son yıllarda eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinde bir artış olduğu söylenebilir. Bu kapsamda, en çok, 2015 ($f=19$) ve 2016 ($f=19$) yıllarında; daha sonra 2012 ($f=18$) ve 2014 ($f=18$) yıllarında tez üretildiği görülmektedir. En az ise 2001 ($f=1$), 2006 ($f=1$) ve 2005 ($f=2$) yıllarında tez üretildiği belirlenmiştir. 2013 yılı hariç son 5 yılda önemli bir artış olduğu görülmüştür.

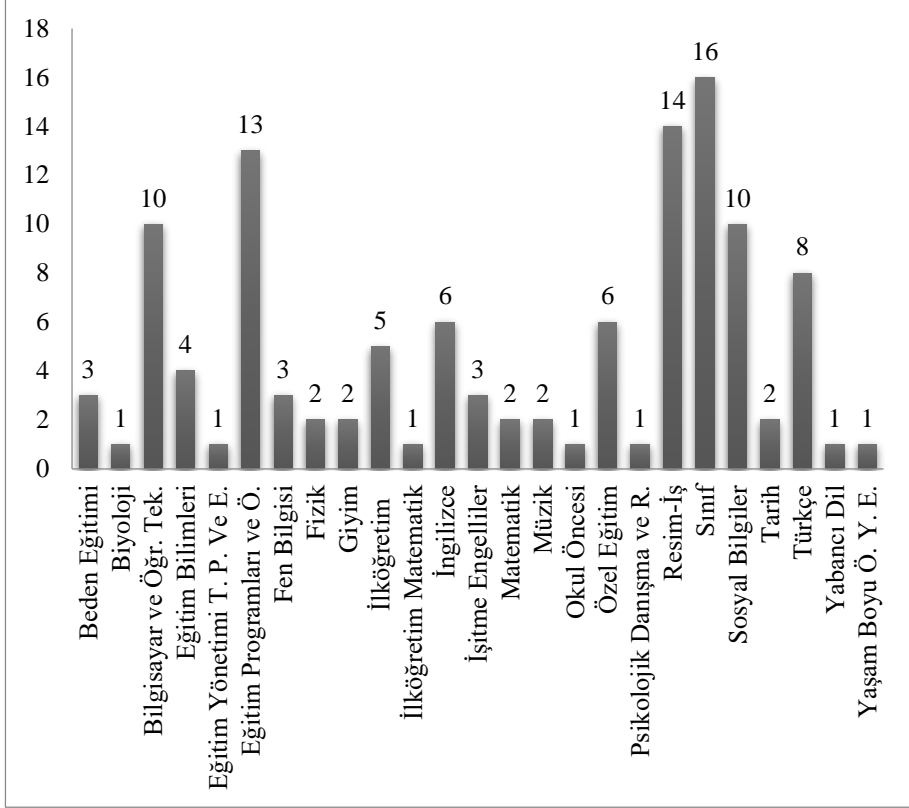
Eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin üniversitelere göre dağılımı Şekil 2’de gösterilmiştir. Üniversiteye göre dağılımda 118 tez ele alınmıştır.

Şekil 2. Üniversitelere göre dağılım

Şekil 2’de görüldüğü üzere, eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezleri sırasıyla en çok, Anadolu Üniversitesi ($f=28$) ve Gazi Üniversitesi’nde ($f=21$) yapıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin en az, Abant İzzet Baysal Üniversitesi ($f=1$), Fırat Üniversitesi ($f=1$), Sakarya Üniversitesi ($f=1$), Selçuk Üniversitesi ($f=1$), Uşak Üniversitesi ($f=1$), Yıldız Teknik Üniversitesi ($f=1$), Dokuz Eylül Üniversitesi ($f=2$), Gaziantep Üniversitesi ($f=2$), Atatürk Üniversitesi ($f=3$), Dumlupınar Üniversitesi ($f=3$), Hacettepe Üniversitesi ($f=3$) ve Karadeniz Teknik Üniversitesi’nde ($f=3$) eylem araştırması içeren doktora tezi yapıldığı görülmüştür. Ayrıca, Marmara Üniversitesi ($f=12$), Orta Doğu Teknik Üniversitesi [ODTÜ] ($f=10$), Çukurova Üniversitesi ($f=9$), Ankara Üniversitesi ($f=8$) ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nde de ($f=7$) bu alanda tezler üretildiği belirlenmiştir. Diğer üniversitelerde ise bu bağlamda üretilen bir doktora tezine rastlanmamıştır.

Eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin ana bilim dallarına göre dağılımı Şekil 3’te gösterilmiştir. Ana bilim dallarına göre dağılımda 118 tezin tamamı ele alınmıştır.

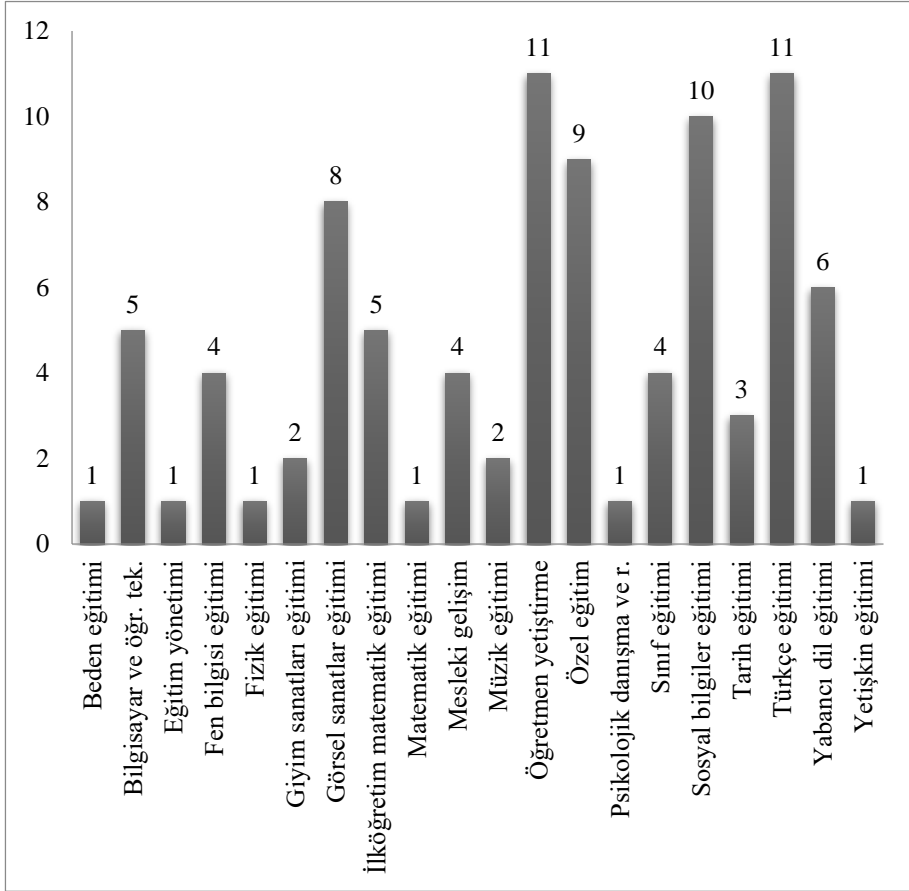

Şekil 3. Ana Bilim Dallarına Göre Dağılım

Şekil 3’te görüldüğü üzere, eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezleri en çok sınıf eğitimi ($f=16$), resim-iş eğitimi ($f=14$), eğitim programları ve öğretim ($f=13$), bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi ($f=10$) ile sosyal bilgiler eğitimi ($f=10$) ana bilim dallarında üretilmiştir. Bununla birlikte, eylem araştırması içeren doktora tezlerinin en az, biyoloji eğitimi ($f=1$), eğitim yönetimi, teftişi, planlaması ve ekonomisi ($f=1$), ilköğretim matematik eğitimi ($f=1$), okul öncesi eğitimi ($f=1$), psikolojik danışma ve rehberlik ($f=1$), yabancı dil eğitimi ($f=1$) ile yaşam boyu öğrenme ve yetişkin eğitimi ($f=1$) ana bilim dallarında yapıldığı belirlenmiştir. Ayrıca, Türkçe eğitimi ($f=8$), İngilizce eğitimi ($f=6$), özel eğitim ($f=6$), ilköğretim ($f=5$), eğitim bilimleri ($f=4$), beden eğitimi ve spor ($f=3$), fen bilgisi eğitimi ($f=3$), işitme engelliler eğitimi ($f=3$), fizik eğitimi ($f=2$), giyim endüstrisi ve moda tasarımı eğitimi ($f=2$), matematik eğitimi ($f=2$), müzik eğitimi ($f=2$), tarih eğitimi ($f=2$) ana bilim dallarında da bu alanda tezler üretildiği görülmüştür.

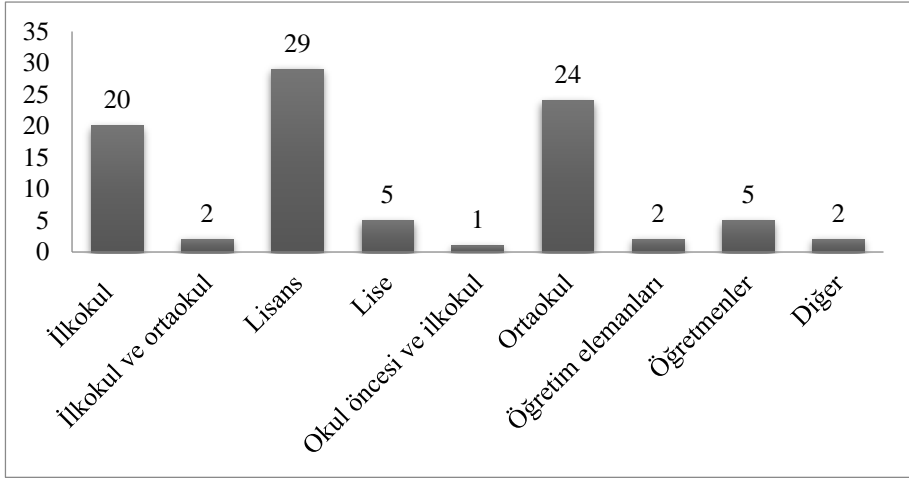
Eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin konuya göre dağılımı Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4. Konuya göre dağılım

Şekil 4'te görüldüğü üzere, eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin konu bağlamında en çok, öğretmen yetiştirme ($f=11$), Türkçe eğitimi ($f=11$), sosyal bilgiler eğitimi ($f=10$), özel eğitim ($f=9$) ve görsel sanatlar eğitimi ($f=8$) konularına yönelik üretildiği belirlenmiştir. Bununla birlikte, eylem araştırması içeren doktora tezlerinin en az, beden eğitimi ($f=1$), eğitim yönetimi ($f=1$), fizik eğitimi ($f=1$), matematik eğitimi ($f=1$), psikolojik danışma ve rehberlik ($f=1$) ve yetişkin eğitimi ($f=1$) konularına yönelik yapıldığı görülmüştür. Ayrıca, yabancı dil eğitimi ($f=6$), bilgisayar ve öğretim teknolojileri ($f=5$), ilköğretim matematik eğitimi ($f=5$), fen bilgisi eğitimi ($f=4$), mesleki gelişim ($f=4$), sınıf eğitimi ($f=4$), tarih eğitimi ($f=3$), giyim sanatları eğitimi ($f=2$) ve müzik eğitimi ($f=2$) konularına yönelik tezler olduğu da belirlenmiştir.

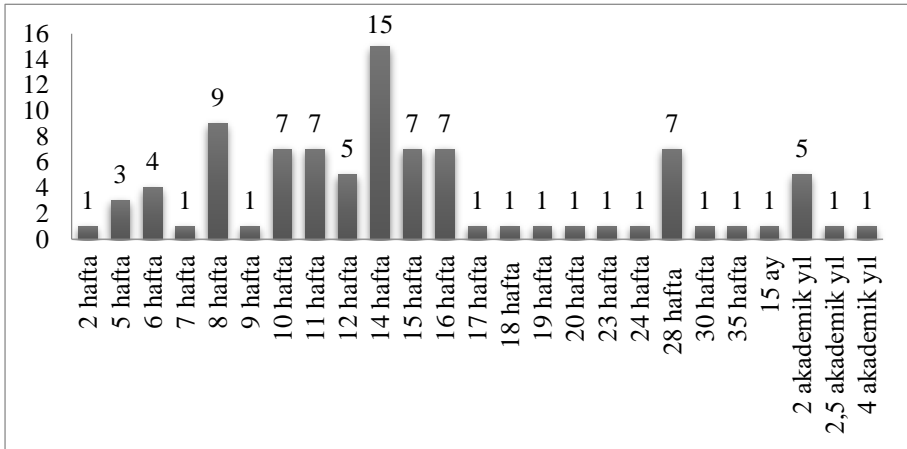
Eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin düzeye göre dağılımı Şekil 5’te gösterilmiştir.

Şekil 5. Düzeye göre dağılım

Şekil 5’te görüldüğü üzere, eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezleri uygulama yapılan grubun düzeyine göre en çok, lisans ($f=29$), ortaokul ($f=24$) ve ilkokul ($f=20$) öğrencilerine yönelik olarak yapıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, bu alanda, ilkokul ile ortaokulun birlikte ele alındığı ($f=2$), okul öncesi ile ilkokulun birlikte ele alındığı ($f=1$), öğretim elemanları ($f=2$) ve öğretmenlere ($f=5$) yönelik tezlerin olduğu da görülmüştür.

Eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin uygulama süresine göre dağılımı Şekil 6’da gösterilmiştir.

Şekil 6. Uygulama süresinde göre dağılım

Şekil 6’da görüldüğü üzere, eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezleri uygulama süresi açısından incelendiğinde, en çok 14 hafta yani bir dönem süresince ($f=15$) yapıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, bu sürecin 2 hafta ile 4 akademik yıl arasında değiştiği görülmüştür.

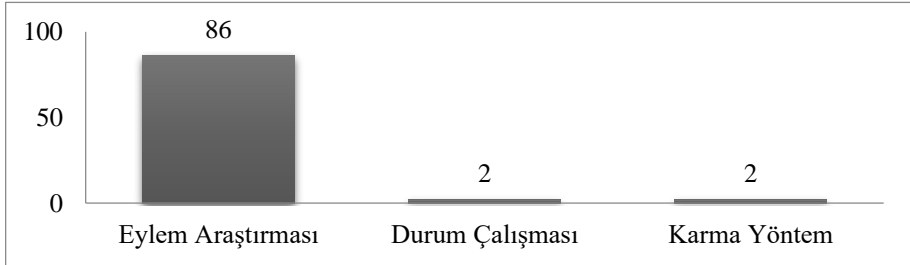
Eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin uygulayıcıya göre dağılımı Şekil 7’de gösterilmiştir.

Şekil 7. Uygulayıcıya göre dağılım

Şekil 7’de görüldüğü üzere, eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezleri uygulayıcı açısından incelendiğinde, daha çok araştırmacının kendisinin uygulama yaptığı ($f=61$) belirlenmiştir. Bununla birlikte, araştırmacıdan farklı bir öğretmenin uygulama yaptığı ($f=22$) tezler bulunmakla birlikte, yedi çalışmada uygulamayı kimin yaptığına yönelik bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin modele göre dağılımı Şekil 8’de gösterilmiştir.

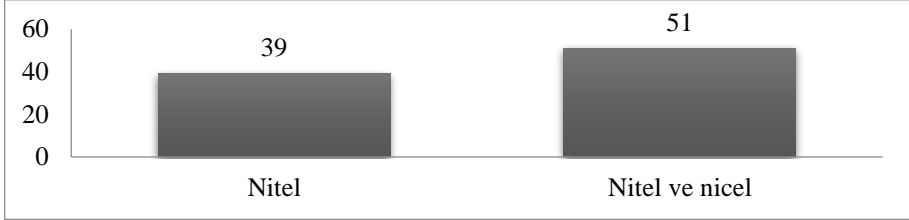

Şekil 8. Modele göre dağılım

Şekil 8’de görüldüğü üzere, eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin araştırma modelinin eylem araştırması ($f=86$) olması beklenen bir durumdur. Ancak inceleme sırasında, bu tezlerden ikisinin araştırma modelinin durum çalışması olduğu, ikisinin ise karma yöntem olduğu belirtilmiştir. Örneğin bir tez çalışmasının deseni “*Araştırma, nitel araştırma desenlerinden biri olan eylem araştırmasına göre desenlenmiştir.*” (Tez88) şeklinde açıklanırken, başka bir tez çalışmasında “*Bu çalışma niteliksel araştırma çerçevesinde eylem araştırması biçiminde uygulanan bir durum çalışmasıdır.*” (Tez18) olarak açıklanmıştır. Diğer bir

tez çalışmasında ise “Araştırma iç içe geçmiş karma desenle yürütülmüştür. Araştırmanın nicel boyutunda ön-test son-test kontrol gruplu deneysel desen, nitel boyutunda eylem araştırması deseni kullanılmıştır.” (Tez90) olarak ele alınmıştır.

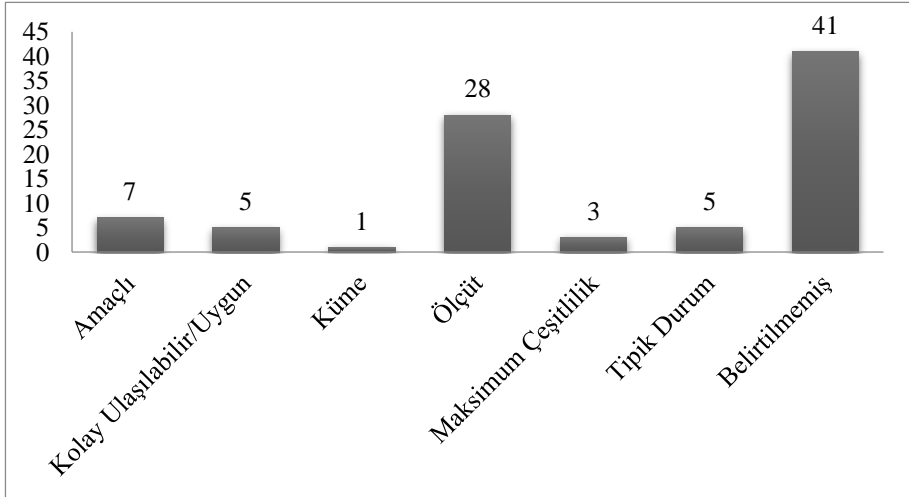
Eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin yöntemine göre dağılımı Şekil 9’da gösterilmiştir.

Şekil 9. Yönteme göre dağılım

Şekil 9’da görüldüğü üzere, eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezleri, göz önünde bulundurulanan araştırma yöntemi bağlamında incelendiğinde, daha çok nitel ve nicel verilerin birlikte kullanıldığı ($f=51$) görülmüştür. Bununla birlikte, nitel veri toplanan tezlerin sayısı da ($f=39$), nitel ve nicel verilerin kullanıldığı tez sayısına yakındır.

Eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin örnekleme yöntemine göre dağılımı Şekil 10’da gösterilmiştir.

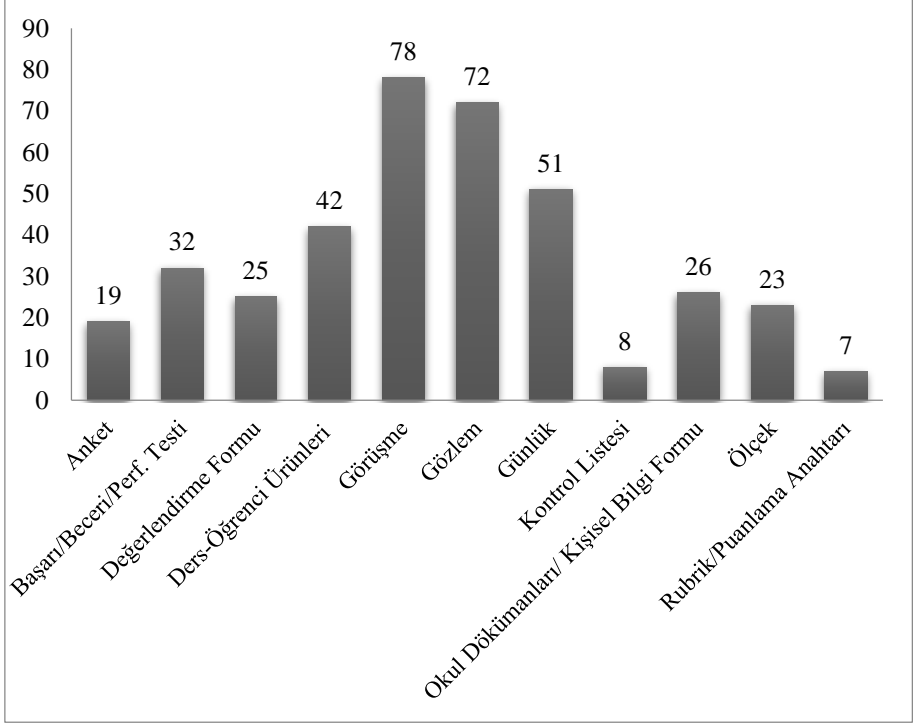

Şekil 10. Örnekleme yöntemine göre dağılım

Şekil 10’da görüldüğü üzere, eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezleri örnekleme yöntemi bağlamında incelendiğinde, çalışmaların neredeyse yarısında örnekleme yönteminin belirtilmediği ($f=41$) görülmüştür.

Bununla birlikte en çok ölçüt örnekleminin kullanıldığı ($f=28$), bunun yanında, amaçlı ($f=7$), kolay ulaşılabılır/uygun ($f=5$), tipik durum ($f=5$), maksimum çeşitlilik ($f=3$) ve küme örnekleme ($f=1$) yöntemlerinin de kullanıldığı belirlenmiştir.

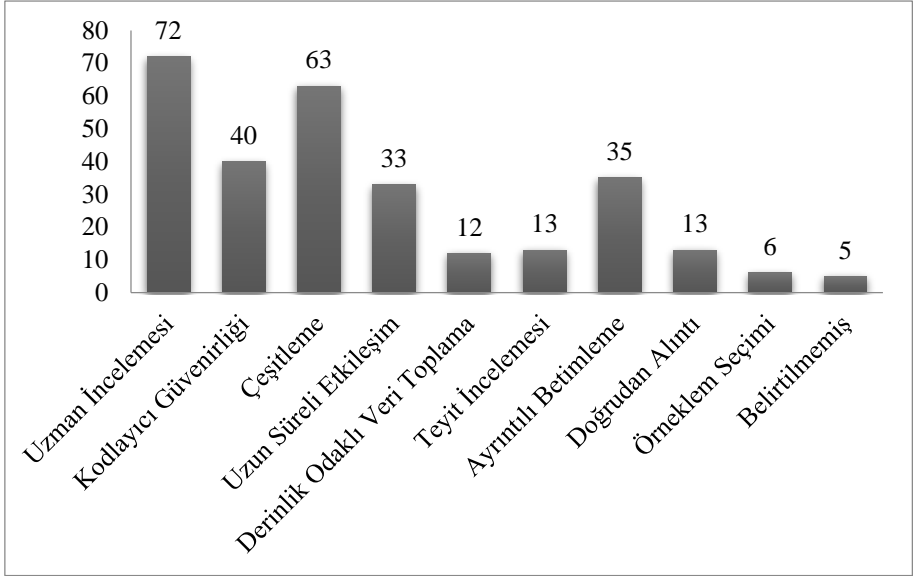
Eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin kullanılan veri toplama araçlarına göre dağılımı Şekil 11’de gösterilmiştir.

Şekil 11. Veri toplama araçlarına göre dağılım

Şekil 11’de görüldüğü üzere, eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezleri, veri toplama araçları kapsamında incelendiğinde, en çok nitel veri toplama yöntemleri kapsamında ele alınan, görüşme ($f=78$), gözlem ($f=72$) ve günlük ($f=51$) ile veri toplandığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, en az, rubrik/puanlama anahtarı ($f=7$) ile kontrol listesinin ($f=8$) kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca, ders/öğrenci ürünleri ($f=42$), başarı/beceri/performans testi ($f=32$), okul dokümanları/kişisel bilgi formu ($f=26$), değerlendirme formu ($f=25$), ölçek ($f=23$) ve anket ($f=19$) ile de veri toplandığı belirlenmiştir.

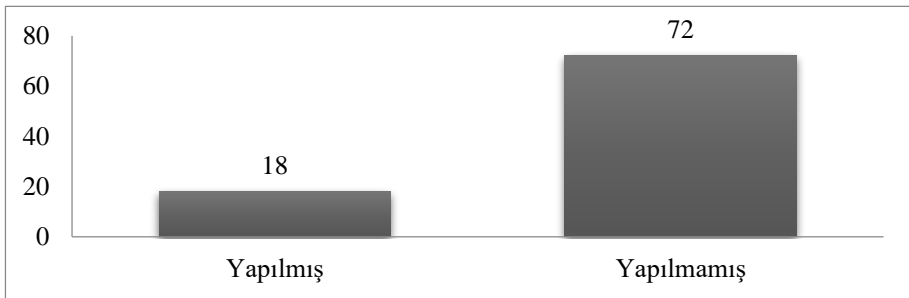
Eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına göre dağılımı Şekil 12’de gösterilmiştir.

Şekil 12. Geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına göre dağılım

Şekil 12’de görüldüğü üzere, eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezleri geçerlik ve güvenirlik çalışmaları boyutuna yönelik olarak incelendiğinde, en çok uzman incelemesi ($f=72$) ve çeşitleme ($f=63$) yöntemlerine başvurulduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, kodlayıcı güvenirliği ($f=40$), ayrıntılı betimleme ($f=35$), uzun süreli etkileşim ($f=33$), teyit incelemesi ($f=13$), doğrudan alıntı ($f=13$), derinlik odaklı veri toplama ($f=12$) ve örneklem seçimine ($f=6$) yönelik çalışmaların yapıldığını belirten tezler de bulunmaktadır. Ayrıca, beş tezde geçerlik ve güvenirlik çalışmaları boyutuna yer verilmediği belirlenmiştir.

Eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezlerinin uygulamanın pilot çalışması durumuna göre dağılımı Şekil 13’te gösterilmiştir.

Şekil 13. Uygulamanın pilot çalışması durumuna göre dağılım

Şekil 13'te görüldüğü üzere, eğitim bilimleri alanında eylem araştırması içeren doktora tezleri, uygulamaya yönelik pilot çalışma yapma bağlamında incelendiğinde, tezlerin büyük çoğunluğunda pilot uygulama yapılmadığı ($f=72$), bazı tezlerde ise uygulamaya yönelik pilot çalışmanın yapıldığı ($f=18$) belirlenmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın bulguları doğrultusunda, 2012, 2014, 2015, 2016 yıllarında eylem araştırma çalışmalarının en fazla olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda, son beş yılda eylem araştırmalarına yönelik gerçekleştirilen doktora tezlerinin arttığı söylenebilir. Kuzu (2009), eylem araştırmasının son yıllarda eğitim alanında sık kullanılan bir araştırma türü olduğunu belirtmektedir. Buradan yola çıkılarak, zaman içinde, eylem araştırmasına yönelik doktora tezlerinin giderek arttığı söylenebilir. Bunun yanında, son yıllarda ülkemiz eğitim sistemi, uluslararası başarı testlerinde düşük başarı göstermesinden dolayı eleştirildiğinden, sistemi iyileştirme ve gelişmeye yönelik çalışmaların yapılmasına yönelik bir artış da söz konusu olduğu da belirtilmektedir (Gürgür, 2017). Bu nedenle, iyileştirme ve geliştirmeyi amaçlayan bir yaklaşım olarak eylem araştırmalarının artmış olabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın diğer bir sonucu olarak, eylem araştırması içeren doktora tezlerinin en fazla, Anadolu, Gazi, Marmara, ODTÜ, Çukurova Üniversitelerinde gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Bunun nedeni, bu üniversitelerde eğitim bilimleri alanında doktora programlarının diğer üniversitelere göre sayıca fazla olması ve çeşitlilik göstermesi olarak düşünülebilir.

Ana bilim dalları bağlamında incelendiğinde, eylem araştırması içeren doktora tezlerinin en çok, sınıf öğretmenliği, eğitim programları ve öğretim, resim-iş öğretmenliği ana bilim dallarında gerçekleştirildiği görülmüştür. Bununla birlikte, eylem araştırması içeren doktora tezleri konu bağlamında incelendiğinde en çok, öğretmen yetiştirme, Türkçe eğitimi, sosyal bilgiler eğitime yönelik yapıldığı belirlenmiştir. Öğretmen yetiştirme alanına yönelik eylem araştırmalarının fazla olmasının bir nedeni, doktora eğitimi yapan araştırma görevlilerinin öğretmen eğitimi bağlamındaki sorunları daha yakından görmesi ve çözüm üretme çabasıyla ilgilenmeleri olabilir. Bunun yanında, ülkemiz eğitim sisteminin özellikle fen ve matematik gibi alanlarda düşük başarı nedeniyle eleştirildiği düşünüldüğünde (Gürgür, 2017), fen ve matematik eğitimindeki sorunları belirlemeye ve çözmeye yönelik eylem araştırmalarının sayıca daha fazla olması gerekli olduğu söylenebilir. Ayrıca, uygulanan eğitim kademesi bağlamında doktora tezlerinin, en çok lisans, ortaokul ve ilkökul düzeylerine yönelik olduğu belirlenmiştir. İncelenen doktora tezlerinin daha çok lisans ve öğretmen adaylarına yönelik olmasının nedeninin, yüksek eğitim kurumlarında bilimsel araştırma yapmanın nispeten daha kolay olmasıyla ilgili olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, ortaöğretim düzeyine ve öğretmenlerin mesleki gelişimine yönelik eylem araştırmalarının az olması ise düşündürücüdür. Eylem araştırması içeren doktora tezleri süre bağlamında incelendiğinde, en çok 14 hafta, yani bir eğitim-öğretim yarıyılında gerçekleştirilen

uygulamalar içerdiği belirlenmiştir. Araştırmanın sağlamlığı bağlamında eylem araştırmalarında uzun süreli katılımın ve uygulamanın gerçekleştirilmesi gerekli görülmektedir (Gürgür, 2017). Bu nedenle, eylem araştırmalarının uygulama süresi, belirlenen sorunu çözmek için sorunun niteliği ve şartlar göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. Bununla birlikte, eylem araştırması sürecinin çok kısa olmaması beklenmektedir. Son olarak, eylem araştırması şeklinde desenlenerek gerçekleştirilen doktora tezlerinde, öğretimi daha çok araştırmacının kendisinin gerçekleştirmiş olduğu belirlenmiştir. Eylem araştırması, uygulamalarının etkinliğini artırmak amacıyla olaylara, durumlara ve problemlere dair anlayışlarını iyileştirmek isteyen uygulayıcılar tarafından gerçekleştirilir (McKernan, 1996). Bunun yanında, eylem araştırmaları uygulayıcılar tarafından yapıldığında genellikle uygulayıcı araştırması veya uygulamaya dayanan araştırma olarak adlandırılmaktadır. Bu açıklamalardan yola çıkılarak, eylem araştırmalarında uygulamanın araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilebileceği söylenebilir. Ayrıca, öğretimi uygulayan kişinin belirtilmediği çalışmalar da olduğu görülmüştür. Eylem araştırmalarının raporlaştırılmasında, faaliyetleri gerekçeleriyle birlikte açıklamanın önemli bir durum olduğu düşünülürse (McNiff, 2013), araştırmada uygulamayı yapan kişiye yönelik bilgileri vermemenin bir eksiklik olduğu söylenebilir.

Eylem araştırması içeren doktora tezleri yöntem bağlamında ele alındığında, tezlerde daha çok nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanıldığı belirlenmiştir. Eylem araştırmaları, genellikle nitel araştırma yöntemlerinden biri olarak ele alınmaktadır (Kuzu, 2009). Ancak, eylem araştırmalarında daha çok nitel yaklaşımların kullanıldığı, bunun yanında nicel veri yöntemlerinin de kullanılabilmesi belirtilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bununla birlikte, eylem araştırmasında sadece nitel yaklaşımların kullanılması gerektiği düşüncesinin doğru olmadığı ve eylem araştırmalarında sosyal araştırmanın tüm temel biçimlerinin kullanılabilmesi dile getirilmektedir (Greenwood ve Levin, 2007). Ayrıca, sosyal araştırmalarda genellikle, nicel verilerin belirli bir durumda ne olduğunu; nitel verilerin ise durumun neden meydana geldiğinin keşfedilmesi bakımından önem taşıdığı belirtilmektedir (Baumfield, Hall ve Wall, 2008). Bu açıklamalardan yola çıkılarak, eylem araştırması süreçlerinde hem nitel hem nicel yöntemin birlikte kullanılabilmesi söylenebilir.

İncelenen tezlerde, örnekleme yöntemleri bağlamında daha çok ölçüt örnekleme yönteminin kullanıldığı belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme, belli ölçütleri sağlayan durumları seçmek olarak tanımlanmaktadır (Patton, 2002). Bu yaklaşıma göre araştırmacı, araştırma sorusunu yanıtlamak amacıyla en doğru örnekleme seçmede aktif olarak hareket eder (Marshall, 1996). Eylem araştırmalarında, ilk olarak sorunu belirlemeye yönelik mevcut durumun betimlenmesi ve bu doğrultuda mevcut duruma yönelik ölçütler çerçevesinde çalışma grubunun belirlenmesi söz konusu olduğundan, daha çok ölçüt örnekleme kullanılmasının beklenen bir durum olduğu söylenebilir. Bununla birlikte incelenen 90 doktora tezinden 41’inde örnekleme yönteminin belirtilmediği görülmüştür. Araştırmalarda, evren ve örneklemin ya da çalışma

grubunun nasıl saptandığı ayrıntılı olarak yazılmalı ve neden öyle davranıldığı gerekçeli olarak açıklanmalıdır (Sönmez ve Alacapınar, 2011). Buradan yola çıkılarak, doktora tezlerinde örneklem türüne yer verilmemesi ve çalışma grubunun nasıl belirlendiğinin açıklanmaması bir eksiklik olarak nitelendirilebilir. Ayrıca, eylem araştırması içeren doktora tezlerinde kullanılan veri toplama araçları incelendiğinde en çok, görüşme, gözlem, günlükle veri toplandığı belirlenmiştir. Eylem araştırmalarında, araştırmacı notları, öğrenci ürünleri, günlükler, görüşmeler, gözlem gibi veri toplama yöntemleri sıklıkla kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu doğrultuda, incelenen doktora tezlerinde de benzer veri toplama araçlarının kullanılmasının beklenen bir durum olduğu söylenebilir. Eylem araştırmasının farklı türleri olduğundan, uygulayıcılar eylemlerini gerçekleştirmek için bir veya birkaç yöntem seçebilirler (Dickens ve Watkins, 1999). İncelenen doktora tezlerinde, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları bağlamında en çok, uzman görüşü ve çeşitleme yöntemlerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Uzman incelemesi, alanda çalışanlardan veya uzmanlardan verileri incelemelerini ve ortaya çıkan bulguların akla yatkınlığı konusunda yorum yapmalarını istemek olarak tanımlanmaktadır (Merriam, 1995). Bununla birlikte, çoklu bakış açısının daha fazla doğruluk sağlayacağı düşüncesiyle, araştırmacılar, aynı olguya yönelik farklı türde veriler toplayarak yargılarının doğruluğunu arttırabilirler ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları kapsamında, çeşitleme yöntemini kullanabilirler (Jick, 1979). Çeşitleme, farklı biçimlerde olabilir ancak yaygın olarak, birden çok veri kaynağının, veri toplama yönteminin veya araştırmacının yer alması olarak ele alınmaktadır (Long ve Johnson, 2000). Özellikle veri toplama yöntemlerinin yanı sıra diğer çeşitleme yöntemlerinin kullanılmasının, güvenilirlik ve dış geçerliği sağlamada etkili olabileceği belirtilmektedir (Merriam, 1995). Ayrıca, eylem araştırmasının sağlamlığını arttırmaya yönelik olarak, döngünün tekrarlanması, uzun süreli katılım ve saha gözlemi, araştırmacının deneyimli olması, üye denetimi ve veri çeşitlemesi yöntemlerinin kullanılabilirliği dile getirilmektedir (Gürgür, 2017). Bu doğrultuda, doktora tezlerinde yer verilen geçerlik ve güvenilirlik sağlama yollarının çeşitlendirilmesiyle araştırmanın sağlamlığı arttırılabilir. Son olarak, gerçekleştirilen eylem araştırmalarında, 18 çalışmada uygulamanın pilot çalışmasının da yapıldığı belirlenmiştir. Eylem araştırmalarının bağlam temelli olduğu düşünülürse (Gürgür, 2017), pilot uygulamanın yapılmasının gerekli olmayabileceği düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Çünkü pilot uygulamada çözülen bir soruna yönelik bir eylem araştırmasının yapılmasının gerekliliğinin sorgulanması gerektiği düşünülmektedir. Ancak eylem araştırmalarının pilot uygulamasının yapılmasına yönelik alan yazında bir görüş olmadığından, bu duruma yönelik sorgulamalar yapılması gerektiği düşünülmektedir. Eylem araştırmalarında pilot çalışmalara yer verilmesi, deneysel araştırmalardaki uygulamalardan etkilenildiğinin bir göstergesi olabilir. Bu konuda çalışmalar yapılması, bu ikilemi gidermede yararlı olabilir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda uygulamaya ve yapılacak araştırmalara yönelik çeşitli öneriler üretilmiştir. Bu öneriler ise şunlardır:

- Eylem araştırmalarında, yöntem bölümünde örnekleme yöntemine yer verilmelidir.
- Eylem araştırmalarında, araştırmanın geçerliğini ve güvenirliliğini sağlamaya yönelik çalışmalara yer verilmelidir.
- Eylem araştırmalarında uygulamayı yapan kişiye yani uygulayıcıya yönelik ayrıntılı bilgiye yer verilmelidir.
- Ortaöğretim düzeyine yönelik eylem araştırması içeren çalışmalar yapılabilir.
- Öğretmenlerin mesleki gelişimine yönelik eylem araştırmaları düzenlenebilir.

Kaynakça

- Aksoy, N. (2003). Eylem araştırması: Eğitimsel uygulamaları iyileştirme ve değiştirmede kullanılacak bir yöntem. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 36, 474-489.
- Aldemir, R. & Tatar, E. (2014). Teknoloji destekli matematik eğitimi hakkında yayınlanan makalelerin incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 298-319. DOI: 10.14686/BUEFAD.201416219
- Altrichter, H., Feldman, A., Posch, P. & Somekh, B. (2008). *Teachers investigate their work: An introduction to action research across the professions*. (2nd ed.). Oxon: Routledge.
- Ayvacı, H. ř. & Akdemir, E. (2017). Bilimin doğası alanında 2013 yılından itibaren yayımlanmış tezlerin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 1178-1218. DOI: 10.23891/efdyu.2017.43
- Baumfield, V., Hall, E. & Wall, K. (2008). *Action research in the classroom* (1st ed.). London: Sage Publications.
- Coghlan, D. & Brannick, T. (2014). *Doing action research in your own organization* (4th ed.). London: Sage Publications.
- Craig, D. V. (2009). *Action research essentials* (1st ed.). San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Imprint.
- Dickens, L. & Watkins, K. (1999). Action research: rethinking Lewin. *Management Learning*, 30(2), 127-140.
- Diñer, S. & Doğanay, A. (2016). Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi’nde yayımlanan çalışmaların alan ve yöntemlerine göre incelenmesi: 2011-2015. 25. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, 21-24 Nisan 2016, Antalya.
- Ergun, M. & Çilingir, F. (2013). İlköğretim bölümünde yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi: Ondokuz Mayıs Üniversitesi örneği. *VI. Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (ss.85-89). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ergün, M. & Çelik, E. (2011). Türkiye’de fen eğitiminde yeni eğilimler: 2008 yılı örneği. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 508-514.

- Greenwood, D. J. & Levin, M. (2007). *Introduction to action research: Social research for social change* (2nd ed.). California: Sage Publications.
- Gürgür, H. (2017). Eylem araştırması. A. Saban & A. Ersoy (Eds.). *Eğitimde nitel araştırma desenleri* (2. bs.) içinde (ss. 31-80). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güven, E. (2014). Fen eğitimi alanındaki Türkçe yayımlanmış nitel makalelerin incelenmesi. *Journal of European Education*, 4(1), 1-10.
- Hazır Bıkmaz, F., Aksoy, E., Tatar, Ö. & Atak Altınyüzük, C. (2013). Eğitim programları ve öğretim alanında yapılan doktora tezlerine ait içerik çözümlemesi. *Eğitim ve Bilim*, 38(163), 288-303.
- Herr, K. & Anderson, G. L. (2015). *The action research dissertation: A guide for students and faculty* (2nd ed.). USA: Sage Publications.
- Jick, T. D. (1979). Mixing qualitative and quantitative methods: Triangulation in action. *Administrative Science Quarterly*, 24 (4), 602-611.
- Karadağ, E. (2010). Eğitim bilimleri doktora tezlerinde kullanılan araştırma modelleri: nitelik düzeyleri ve analitik hata tipleri. *Educational Administration: Theory and Practice*, 16(1), 49-71.
- Kuzu, A. (2009). Öğretmen yetiştirme ve mesleki gelişimde eylem araştırması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 425-433.
- Lin, T. C., Lin, T. J., & Tsai, C. C. (2014). Research trends in science education from 2008 to 2012: A systematic content analysis of publications in selected journals. *International Journal of Science Education*, 36(8), 1346-1372.
- Long, T. & Johnson, M. (2000). Rigour, reliability and validity in qualitative research. *Clinical Effectiveness in Nursing*, 4, 30-37.
- Marshall, M. N. (1996). Sampling for qualitative research. *Family Practice Oxford University Press*, 13(6), 522 – 525.
- McKernan, J. (1996). *Curriculum action research: A handbook of methods and resources for the reflective practitioner* (2nd ed.). Oxon: Routledge.
- McNiff, J. (2013). *Action research: Principles and practice* (3rd ed.). Oxon: Routledge.
- McNiff, J. & Whitehead, J. (2010). *You and your action research project* (3rd ed.). Oxon: Routledge.
- Merriam, S. B. (1995). What can you tell from an n of 1?: Issues of validity and reliability in qualitative research. *PAACE Journal of Lifelong Learning*, 4, 51-60.
- Ozan, C. & Köse, E. (2014). Eğitim programları ve öğretim alanındaki araştırma eğilimleri. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 116-136.
- Öztürk, E. & Müdar, E. (2013). Türkiye’de ilköğretim 1-5. sınıflar arasında Türkçe öğretimi ile ilgili yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerin eğilimleri ve değerlendirilmesi. VI.

- Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (ss.189-196). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3rd ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Reason, P. (2006). Choice and quality in action research practice. *Journal of Management Inquiry*, 15(2), 187-203.
- Seçer, İ., Ay, İ., Ozan, C. & Yılmaz, B. Y. (2014). Rehberlik ve psikolojik danışma alanındaki araştırma eğilimleri: Bir içerik analizi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 49-60.
- Selçuk, Z., Palancı, M., Kandemir, M. & Dündar, H. (2014). Eğitim ve Bilim dergisinde yayınlanan araştırmaların eğilimi: İçerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 430-453.
- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri* (1. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Stringer, E. T. (2014). *Action research* (4th ed.). California: Sage Publications.
- Şimşek, A., Özdamar, N., Becit, G., Kılıçer, K., Akbulut, Y. & Yıldırım, Y. (2008). Türkiye’deki eğitim teknolojisi araştırmalarında güncel eğilimler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 439-458.
- Şimşek, A., Özdamar, N., Uysal, Ö., Kobak, K., Berk, C., Kılıçer, T. & Çiğdem, H. (2009). İki binli yıllarda Türkiye’deki eğitim teknolojisi araştırmalarında gözlenen eğilimler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(2), 941-966.
- Tatar, E., Kağızmanlı, T. B. & Akkaya, A. (2013). Türkiye’deki teknoloji destekli matematik eğitimi araştırmalarının içerik analizi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 33-50.
- Yeşilpınar Uyar, M. (2017). Eğitim programları ve öğretim alanına yönelik bir dergideki araştırmalara ilişkin içerik analizi: 2002-2015. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(3), 1009-1024.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (7. bs). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zuber-Skerritt, O. (1992). *Action research in higher education – examples and reflections* (1st ed.). London: Kogan Page Limited.

Extended Abstract

Studies carried out in the field of educational sciences gain importance in terms of reflecting on educational practices and regulations carried out in this direction. It is stated that the examination of the scientific research in the field of educational sciences affects the quality of the research and it is necessary to evaluate these studies considering scientific criteria. Studies carried out in educational sciences field are carried out with different methods and designs. This methodology and patterns are in the foreground of the design of action research because it involves the application and

examination of the problems and solutions in practice. In educational action research, there is educational practice for situations where there are various problems and the problems that are realized during this practice process are identified and solutions are produced to try to minimize the effects of the problems that are experienced. In the general context, action research is among qualitative research patterns, while some sources suggest that quantitative methods can also be used in action research and there are different opinions about this situation. The examination of studies involving action research in Turkey in this context seems important in terms of putting forward the situation in Turkey. Action research usually involves a long research process and requires extensive analysis. For this reason, especially in recent years in the field of educational sciences, this research design is often confronted within doctoral dissertations. In other words, by examining these dissertations in a multi-dimensional way and determining their characteristics, it can affect the reflection of education. Therefore, this research gained importance in shedding light on future scientific research and educational practices. In this respect, the general aim of this research was determined as "examination of doctoral dissertations including action research in the field of educational sciences in Turkey". In response to this general objective, the following research questions were sought:

- What is the distribution of doctoral dissertations including research on action in the field of educational sciences in Turkey in terms of years, universities, departments and subjects?
- What was done in the direction of the participants, sampling method, data collection tools, analysis of data, validity and reliability studies in the scope of the method in doctoral dissertations including action research in the field of educational sciences in Turkey?

In this research which aims to examine doctoral dissertations including action research in the field of educational sciences in Turkey, document analysis method, one of qualitative research methods was used. In determining the dissertations to be studied in the research, criteria sampling method is taken into consideration for purposeful sampling methods. In order to determine the dissertations to be investigated in the research, the dissertations were done in the field of educational sciences, being doctoral dissertation, the study's including action research and the criteria of access permission were taken into account. In Council of Higher Education Thesis Database, it was determined that between the years of 1998-2016, there were 118 doctoral dissertations including action research. However, 28 of these dissertations were not covered by other reviews except for years and universities, as access was closed. Along with the criteria through the study, 90 doctoral dissertations were examined. Deductive approach was used in the analyses of data. In this direction, thirteen themes were set up, including doctoral dissertations' year, university, department, topic, duration of implementation, implementer, model, method, sampling method, data collection tools, validity and reliability studies and pilot study.

Within the scope of the validity and reliability studies of the research, two researchers separately coded for the diversity of the researchers. As for peer examination, the third investigator examined the consistency of these codes and themes.

In the study, it was seen that in educational sciences field 118 doctoral dissertations including action research were conducted mostly in 2012, 2014, 2015 and 2016. When it was examined in the context of universities, it was found out that action research-based dissertations were conducted mostly in Anadolu University, Gazi University, Marmara University, Middle East Technical University and Çukurova University. When the areas in which the dissertations carried out were analyzed, it is determined that within 90 studies most of them were located in the Curriculum and Instruction, Elementary Education, Computer and Teaching Technologies and Special Education areas. Regarding the topics of the dissertations, teacher education, Turkish education, social sciences education, special education and visual arts were the most studied topics. As for the level, the practices of the study were conducted, most studies were carried out at bachelor degree or middle and primary schools while the applicant of the study was the researcher him/herself. The duration for action research was ranging between 2 weeks and 4 academic years; however frequently a 14 weeks process was the most preferred duration within the studies analyzed. In 86 studies, the research design was stated as action research while in four studies it was indicated as case study or mixed method. Even if through the studies quantitative and qualitative methods were used together, there were 39 studies included only qualitative methods within research process. Whereas in some studies, sampling method/s were not stated, within the mentioned studies criterion sampling was the most frequently used. Interviews, observation and diaries were the most frequently used data collection methods through the studies analyzed. When the studies were examined in terms of reliability and validity studies, mostly peer examination and triangulation methods were utilized. The last dimension of the analysis was related to studies’ inclusion of pilot study and in this respect 18 studies were found to be engaged in a pilot study as well.

It was found that the number of action researches is getting higher within years. It could be asserted that this increase is related to the need for remedial and developing studies regarding educational system of Turkey and action research’s power for improving. As another finding of the study, the universities stated as including more action research-based dissertations were the ones possessing various departments in educational sciences filed which could be accepted as a reason. Being in a close relationship with teacher education field could be resulted in much more action researches in this field. Through the analyses, qualitative and quantitative methods were found to be used together which is also mostly accepted by the theorists and practitioners of action research. There were some findings could be accepted as problems regarding the studies analyzed in line with what the related literature says and one of these were neglecting the sampling method. It is suggested within the literature to mention sampling method and how participants were chosen in detail.

The other problem was conducting a pilot study for the process itself. As action research is a matter of problem solving and it goes through a circular process, piloting a problem-solving process would be unnecessary, so this situation can be examined.